

**Dissertatio inauguralis medica de chlorosi ... / publice defendet auctor
Demetrius Zaphyrides.**

Contributors

Zaphyrides, Demetrios, 1767-
Merriman, Samuel, 1771-1852
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Halae : Typis Batheanis, [1796]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/tjy3tp6>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
CHLOROSI

QUAM
CONSENSU FACULTATIS MEDICAE
HALENSIS,
P R A E S I D E
V I R O
PERILLUSTRI, EXCELLENTISSIMO,
**PHILIPPO FRIDERICO
MECKEL,**

MEDIC. DOCT. ET PROF. PUBL. ORD., REG.
BORUSS. A CONSIL. SANCTOR., INSTIT.
CLINIC. CHIRURG. DIRECTORE ETC.

U T
GRADUM DOCTORIS MEDICINAE

LEGITIME ACQUIRAT,
DIE XIV. OCTOBR. MDCCCXCVI.

PUBLICAE DEFENDET

AUCTOR
DEMETRIUS ZAPHYRIDES,
AMPELACIA - THESSALUS.

HALAE,
TYPIS BATHENIS.

12021

ADDITIONAL

ADDITIONAL

ADDITIONAL

ADDITIONAL

ADDITIONAL

ADDITIONAL

ADDITIONAL

ADDITIONAL

ΤΟῖΣ
ΕΝ ἈΜΠΕΛΑΚΙΟΙΣ
ΦΙΛΟΙΣ
ΚΑΙ
ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

ΠΑΡΑ ΤΟῦ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ
ΤΟΥΤΙ Τὸ ΒΙΒΛΙΔΑΡΙΟΝ

ἀνατίθεται.

CIVIBUS
AMPELACIA - THESSALIS,

FAUTORIBUS ET AMICIS,
PIETATE ET OBSERVANTIA COLENDIS,

LIBELLUM HUNC
GRATA CONSECRAT MENTE

AUCTOR.

DE CHLOROSI.

I.

NOMEN ET DEFINITIO.

1.

Quodsi, monente Pergameno, ἐπὶ πάντων ζητούμενων εἰς λόγον χρὴ μεταλαμβάνεσθαι τὸ ὄνομα, nostri quoque ratio instituti sciscitari videtur curatius nominis, quo hic morbus insignitur, examen, ut quonam modo auctores potuerint eodem uti, elucescat.

2.

Chlorosis vox manifesto a colore χλωρῷ originem ducit; qui vero, qualis fuerit apud vetustissimos, qualis apud recentiores auctores, haudquam ita primo patet intuitu. Primaria huius vocis significatio, a χλοῇ derivanda, recens decerp- tam herbam, molle aliquid et tenerum, νεαρόν καὶ πρόσφατον, μαλακόν τε καὶ ἀπαλόν, exprimit. Sic apud Poëtam Il. A. 631.

Ἦδε

Ἡδὲ μέλι χλωρόν, παρὰ δ' ἀλφίτου ἱεροῦ ἀκτὴν, μέλι χλωρόν, ἀντὶ τοῦ πρόσφατον: ita apud Dioscoridem lib. III. c. 90. (p. 211. ed. Sarra- cen.) τοῦ δὲ ἀνθους χλωροῦ ὁ χυλός: et τυρὸς χλωρὸς apud Aristophanem βατραχ. v. 530. ἀντὶ τοῦ νεοπαγῆς.

3.

Alius vero et longe diversus est significatus χλωροῦ χρώματος pro ὤχερῳ, de quo uberius loquitur GALENUS in commentar. ad HIPPOCR. de victu acut. 2. p. 59. (ed. Basil. graec. fol. 1538.) Χλωρόν δὲ κατὰ τε τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἑλλήνων ἔθος, ὃ ἔστι καὶ νῦν διασωζόμενον· ὤχερους γὰρ τινὰς ἰδόντες, ἐρω- τῶσι τὴν αἰτίαν, οἱ ἦν οὕτω γεγόνασιν χλωροί, μηδὲν διαφέρειν ἡγούμενοι χλωρόν εἰπεῖν καὶ ὤχερόν. Ἑωρα- κέναι τε τὸν δὲ τινὰ χλωρότερον ἑαυτοῦ φασὶ, τὸν ὤχερότερον, οὕτω δηλοῦντες. Ἔστι δὲ τὸ ὤχερόν χρώμα κατ' ἀλήθειαν τοιοῦτον, οἷον πῦρ, καὶ τὸ τῆς καλου- μένης ὤχερος, ὀξυνομένης κατὰ τὴν προσηγορίαν τῆς πρώτης συλλαβῆς. Καὶ γίνεταί τοιοῦτον, ἐπιμιγνυ- μένης τῷ ὕδατῳ δει περιττώματι τῆς ὤχερος τε καὶ πι- κρῆς καὶ ξανθῆς ὀνομαζομένης χολῆς. Ὅσον γὰρ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ τὸ λευκότερον ἀποκεχώρηκε τὸ ξανθόν, τοσοῦτον τοῦτο τὸ ὤχερόν.

Idem iterum alio loco (comm. I. in prognost. p. 122.): Εἰώθασιν χλωρόν ὀνομάζειν οἱ παλαιοί, ποτὲ μὲν τὸ ὤχερόν, ἐνίοτε δὲ, ὡς οἱ πολλοὶ κράμβας

τε καὶ θριδακίνας καλοῦσι χλωράς, ὅπερ χρώμα με-
 λαιότερον ἐστὶν ἐρυθροῦ, καὶ οἷον ἀρχὴ τις τοῦ μελαί-
 νεσθαι τε καὶ πελιδνοῦσθαι, ψύξεως ἐργαζομένης
 αὐτό.

Bene itaque CELSUS, ubi χλωρόν HIPPOCRA-
 TES, ibi pallidum ponit colorem, e. g. lib. II.
 c. 6. Et quod SOPHOCLES in Trachin. v. 316.
 de Hercule dixerat

— Ἐκ δὲ χλωρόν αἷμα μού

πέπωκεν

id CICERO tuscul. II. 8. vertit: Decolorem fan-
 guinem exforbuit. Hinc jam apud Maeoni-
 um vatem II. H. 417.

— — Τοὺς δὲ χλωρόν δέος ἤρει

ἀντὶ τοῦ χλωροποιόν. Quid quod χλόον vertat HE-
 SYCHIUS ὠχρότης et apud APOLLON. Rhod. argo-
 naut. lib. II. v. 527.

— — Χλόος εἶλε παρειάς: pallor in-
 vasit genas. Χλώρασμα quoque apud HIPPO-
 CRATEM Epidem. lib. VI. f. 2. t. II. viriditas
 pallescens et χλωριάζειν Epidem. lib. IV. XXI,
 19. cum virore pallescere.

4.

Nomen vero ipsum Chlorosis ante Sen-
 nertum usurpatum fuisse non videtur. Apud
 veteres enim vel omnino non, vel complicitum
 tantum malum, vel alieno longe nomine insigni-
 tum adlegatur, nullibi vero ubertim describitur.

In

In Hippocraticis scriptis nonnisi melancholia et delirium describitur, quae menstrua sequantur suppressa (libro *περὶ παρθεν.*): alio autem loco de *ἠπιάλω* sermo est, quae sequatur menostasiam. (HIPPOCR. de superfoetat. p. 48.) Fuit autem *ἠπιάλος πυρετός* de genere quotidianarum continuarum, quod a pituita acida et vitrea oriatur. Namque, ubi ea moderate, aut potius dimidio sui putret, febrem excitat epialam: in ea autem quaevis pars corporis, eodem tempore, totaque constitutione febrem et rigorem sentit: febrem quidem a portione pituitae vitreae incensa et putrente, frigus vero a reliqua ejus parte non putrente nec incensa, sed frigida manente. Siquidem non putris pituitae pars per universum corpus et omnes venas dispersa rigorem concitat: quae vero jam putruit, secundum veterem doctrinam, febrem accendit: non aliter, quam si pituita vitrea et bilis flava simul abundarent et per partes sentientes moverentur. Frigoris ergo calorisque sensus in epiala febre eodem tempore, eademque parte contingit, eoque a lipyriis et reliquis febribus differt, in quibus vel interna uruntur, cum extima frigeant, vel ardor summus in visceribus est, cum extremae partes algeant. Nam quod in his majoribus portionibus accidit, hoc in epialis contingit exiguis portionibus, eoque universum corpus pariter ambo persentiscit. Hujusmodi febris genus Graeci medici

medici ἡπιάλων proprie dixerunt, putavitque ARCHIGENES, nulli unquam alteri rei id nomen accommodatum fuisse. Verumtamen et Attici, ut GALENUS et HESYCHIUS scripserunt, ita vocarunt τὸ πρὸ τοῦ πυρετοῦ εἶγος, eoque nomine καὶ οἱ ψυχροὶ nuncupabantur, ut non sit quaerenda alia ratio hujus nominis, quam quod haec febris sit perpetuo frigida. Hinc itaque ἡπιάλων nomine comprehensam etiam fuisse chlorosin apud veteres arbitror.

5.

Ita etiam auctor libri de natura muliebri (p. 130.) symptomata fluoris albi describens, nostrum morbum simul complectitur. Apud ARETAEUM nomine καχεξίας describitur. (Caus. diurn. lib. I. c. 16. p. 46.) Arabes, praesertim AVICENNA speciem chloroseos sub nomine melancholiae amatoriae (Al-äfchk) delinearunt, (AVICENN. lib. III. fen. 2. tr. I. c. 4. p. 494. ed. PAULLIN.) quos Latinobarbari ad BALLONIUM usque exscripserunt. Hic vero morbum nostrum nomine foedorum colorum virginei corporis egregie descripsit (Opp. vol. IV. p. 40.) ut et post eum DANIEL SENNERTUS, nomine febris albae, chloroseos et virginei morbi. (Pract. lib. IV. P. 2. sect. 3. c. 2.)

Ut autem manifesto pateat, qualem nos morbum putamus, addamus hypotyposin ejus, seu definitionem nominalem: Chlorosis est cachexia feminarum, cum pallore corporis universali et asthenia habituali. Quam definitionem rei definitae congruam esse, probemus:

a. Chlorosis est vera cachexia, id est, morbus diuturnus, cum habitus depravatione et nutritione labefactata junctus. Sin enim, monente ΑΡΕΤΑΕΟ, ἰσχυρότης τις ἢ ὠχρότης, ἢ οἶδος, καὶ ἕτερόν τι πρόσκαιρον ἀνὰ τὸ σῶμα adfuerit, ἣν δὲ ἐς ἀσθενίην κακοχυμίας ἢ φύσις τραπῇ, τότε ἐστὶν ἡ καχεξία. Ἡ νοῦσος ἤδε δυσαλθής, ἡδὲ μήκιστον κακόν. Καὶ γὰρ τίκτεται χρόνῳ μακρῷ, καὶ οὐδὲ ἐπὶ μιῇ τοῦ σώματος κακίῃ, καὶ οὐδὲ ἐπὶ σπλάγχνῳ ἐνὶ· ἀλλὰ γὰρ τῶν ἀπάντων τροπῇ ἐς πονηρόν. Inde patet, pallorem febrilem huc haudquaquam pertinere, neque eum, qui sequitur morbos acutos.

b. Chlorosis est morbus muliebris. Neque itaque hypochondriacus pallor asthenia junctus in corpore virili, neque pallor infantilis, a verminoso potissimum statu oriens, huc pertinent. Neque albi naevi, qui lepram albam praecedunt, neque morbus νυκτανδρώπων in isthmo Panamenfi Americae, in Cambaya Asiae, in Benzuela Africae huc trahendus. Neque chlorosis rachialgica a SAUVAGE

GESIO dicta, quippe quae ad rachialgiam potius pertinet.

c. Pallor et asthenia universales symptomata sistunt maxime essentialia, quae nostrum morbum signant. Hinc itaque ad BROWNII morbos asthenicos summo jure numerandus, quippe qui stimulorum habitualium defectum fere semper supponat. Cruoris enim absentia aut imminuta copia proprie signat hunc morbum, qui penitus quoque tollitur, quoties ope remediorum aptorum amissam cruoris copiam restituere possumus.

II.

MORBI SIMPLICIS DESCRIPTIO.

7.

Utplurimum incipit morbus apud virgines nobiles intercepto menstrui sanguinis fluxu, qui vel subito, admissis causis manifestis, vel pedetentim, absque occasionibus sub sensus cadentibus supprimitur. Oriuntur tunc primum molestiae a locali partium adfectarum passione derivandae, deinde vero etiam consensuales et universales. Stagnans sanguis in vasis uterinis, e quibus eliminari non poterat, relaxat vasa sanguifera, ipse abit in partes propius ipsum constituentes, hinc fit pituitosus et mucosus. Tumet venter imus, turget vagina et tumet: gravitatis et ponderis insueti sensus in pelvi percipitur;

tur: pedes stupent, aegriusque moventur: lassitudo totum corpus corripit, donec tandem mucus ipse e vagina effluerit, qui acer saepius et foetidus esse solet, atque periodos menstrui fluxus regulares servat.

8.

Accedunt saepenumero vertigines, capitis dolores, qui vel hemicraniam simulant, vel in syncope praesertim percipiuntur, vel ad occiput figuntur et cum terebrante clavo nonnunquam comparantur. Qui quidem dolores adeo fixi sunt, ut nunquam fere cessent, ut autem matutino tempore plerumque infestissimi sint.

9.

Faciei habitus interea depravatur. Genae et labia pallent, seu *χλωριάζουσι*: oculi saepius glandulosi ophthalmiis laborant, labia tument, ut scrofulosas esse virgines credideris, nisi ex intercepto menstruo fluxu provenire totum hoc morbi genus pateret. *Τὰ δὲ κοῖλα*, ut loquitur HIPPOCRATICUS auctor (de nat. muliebr. p. 130.) *αῖρεται* i. e. concavae partes faciei videntur prominere et tumere, quod ad *ὑπώπια* praesertim applicandum, quippe quae, maxime post somnum, ubique tument: *καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑγροί, καὶ ἡ χροὴ ἰκτερώδης καὶ λευκὴ γίνεται*. Genae saepius pendulae apparent: alioquin altera rubet, altera *χλωριάζει*:
color

color semper αἰσλος et momento citius saepe mutatus. Ambitus narium nonnunquam praeprimis χλωράσμα patitur, quod et in angulis oris maxime refidet. Extrema autem narium, aurium et digitorum fere semper frigida.

10.

Pulsus plerumque languidus, mollis, et parvus: nonnunquam tamen frequentia ejus augetur, ut et febrilis status adesse quibusdam videretur, sicut nomen febris albae, quo morbum hunc SENNERTUS insignivit, declarat. Accedit palpitatio cordis et anxietas, quae falso saepius plethorae delegatur, quemadmodum frequentia pulsus et rubor alterutrius genae suspicioni huic favere etiam quandoque videntur.

11.

Respiratio semper difficilis, θολερὸν πνεῦμα HIPPOCRATIS, maxime vero dum scalas adscendunt, aut dum laborant: ὁκόταν πορεύηται, ἀσθμαίνει, dicit HIPPOCRATICUS auctor. Hinc etiam pigritia ad motus, torpor, amor solitudinis, quietis et sedentariae vitae.

12.

Huic accedunt varia digestionis et ἀναδόσεως τῶν τροφίμων symptomata. Appetitus adest maxime irregularis, aut plane deficit, ut perpetuum aegras

aegras adfligat fastidium ciborum fuetorum, nulla etiam fere adfit fitis. Plerumque vero malacia ea laborant, quae digestu difficilia, foeda, velut creatam, fericum, carbones ipsumque lutum ingerere eas cogit. Simul adsunt flatus continui, cardialgiae aut ponderis et gravitatis sensus in abdomine: ructus acidī et obstipationes pertinacissimae: abdominis tumor fere tympaniticus: vomituritiones et vomitus ipsi materiei acidae, mucosae. Lingua apparet plerumque pura, humida, prae rubra, raro sicca.

13.

Urina solet esse jumentaria, aut pituitosa, albida. Sic HIPPOCRATICUS auctor (nat. muliebr. p. 130.) *ὁκόταν λευκὸς ὁ ῥοῦς ἐγγένηται, ὅν οὐ οὔρον φαίνεται.* (Vulgata lectio hic quidem *οἷον οὔρον* habet, quod cum ineptum sit, FOËSIUS jam ex parallelo loco emendavit *ὄνον* aut *ὄνειον οὔρον*.)

Perspiratio cutanea vel penitus supprimitur, vel acerrimi aceti odorem spirat. Frigoris sensus assiduus per totum corporis ambitum: eaque partium solidarum laxitas, quae tumores oedematosos musculorum producit. Nonnunquam simul adjunctus est flavidus quarundam partium color, imo transitus chloroseos in icterum a RAULINO observatus (des affections vapor. p. 17.) nuperri-
mis confirmatur animadversionibus.

14.

Progressu morbi non solum nutritio et ἀνάδοσις, sed animi vires inprimis corripuntur. Adjungitur enim plerumque macies plurium partium cum oedematibus aliarum: debilitas summa virium vitalium et muscularium: hydrops ἀνὰ σάρακα aut ἀσπίτης, icterus vel flavus vel atro-flavicundus: febris hectica, diarrhoeae pituitosae et adsiduus muci copiosi effluxus e vagina. Interdum tamen, licet raro, observatum est, sanguinem per menstrua mulieribus hoc morbo laborantibus omnino respondere. Hae etiam concipere foetum poterant: sed partum infirmum et parum vitalem edebant. Pleraeque autem aegrae steriles penitus sunt, neque unquam foetum concipiunt, quamdiu hoc morbo laborant.

15.

Saepius accidit animalibus praesertim functionibus infestum esse morbum, ut et insomnia semper turbida et pavores sub somno et deliria et spectrorum apparitiones aegras vexent, ut cum taciturnitate, morositate, hallucinationibus sensuum fere omnium, vera accedat melancholia, ubi αἰὲς θανάτῳσι, mortem concupiscunt aegrotae.

16.

Mors ipsa sequi potest hunc morbum, dum ἀποστάσεις oriuntur, vel ad cor, ut facultate vitali subito

subito suppressa aegra moriatur, vel ad cerebrum, ut apoplectica decedat, vel ad pulmones et ad alia organa vitalia.

III.

MORBI COMPLICATIONES.

17.

A pristinis inde temporibus observatum est, cum chlorosi, quae a menstrui fluxus interceptione oritur, melancholiam sui generis esse junctam: quae cum ab HIPPOCRATICO viro eleganter descripta sit, ab Arabibus, tanquam morbus singularis, Al-äschk, semper adlegatur. Primum autem fere vestigium hujus melancholiae in mytho exstat de PROETI filiabus, Junctonem spernentibus. (SPRENGELS Beyträge zur Gesch. der Med. St. 2. S. 45. f.) Deinde in libro περι παρθενίων, ex stagnationibus sanguinis, qui alioquin per vasa uterina effluxerat, melancholici adfectus varii derivantur. Ἐμωρώθη ἡ καρδίη, inquit auctor, εἴτα ἐκ τῆς μωρώσεως, νάρκη, εἴτ' ἐκ τῆς νάρκης παραινοία ἔλαβεν· ὁ τόπος γὰρ ἐς παραφροσύνην καὶ μανίην ἑτοιμος. Ὑπὸ δὲ τοῦ ζοφεροῦ φοβέεται καὶ δέδοικεν, ὑπὸ δὲ τῆς περὶ τὴν καρδίην πιέξεως ἀγχόνας κραίνουσιν, ὑπὸ δὲ τῆς κακίης τοῦ αἵματος, ἀλύων καὶ ἀδημονέων ὁ θυμὸς κακὸν ἐφέλκεται· ἕτερον δὲ καὶ φοβερά ὀνομάζει· καὶ κελεύουσιν ἄλλεσθαι καὶ

κατα-

καταπίπτειν ἐς τὰ Φρέατα καὶ ἄγχεσθαι. Ὅτε ἀμεί-
νονά τε εἶντα καὶ χρεῖν ἐξέχοντα παντοίην· ὅκοτε
δὲ ἀνευ φαντασμάτων, ἡδονή τις, ἀφ' ἧς ἐρᾷ τοῦ
θανάτου, ὥσπερ τινος ἀγαθοῦ· φρονησάσης δὲ τῆς
ἀνθρώπου τῇ Ἀρτέμιδι αἱ γυναῖκες ἄλλα τε πολλὰ,
ἄλλα δὲ καὶ τὰ πολυτελέστατα τῶν ἱματίων καθε-
ραῦσι τῶν γυναικείων, κελευόντων τῶν μάντεων, ἐξα-
πατεώμεναι.

18.

Arabum princeps Avicenna melancholiam
amatoriam, seu erotomaniam graphicis coloribus
ita describit: Est melancholia, ubi cogitationum
attentio assiduo figitur in pulcritudinem formarum,
quas consequi nequimus. Signa ejus sunt pro-
tuberantia oculorum et motus continuus palpebra-
rum visibilis: palpebrarum tumor et suspiria con-
tinua, cum pallore et impotentia motus.

Hanc quidem insaniae speciem plerumque
ex vitiis organorum generationi inservientium et
ex eo statu, ubi mulier aut virgo a mensibus de-
fecta est, oriri probavit ARNOLDUS (vom Wahn-
sinn, Th. II. S. 347.)

19.

Alia est et maxime memorabilis complicatio
chloroseos cum ovariorum muliebrium tumori-
bus hydropicis et steatomatibus, quae in virgini-
bus vetulis, non raro etiam post puerperia, ex

B

prae-

praegressa uteri inflammatione aut congestione saltem vehementiore versus organa muliebria oriuntur. Sterilitas ἀναλθροσιότη, cachexia corporis universalis, hydrops abdominis enormis sunt symptomata, quae ovariorum tumores comitari solent. (KRÜGER pathol. ovarior. muliebr. Gött. 1782. — CONRADI'S pathol. Anatomie, S. 355.)

20.

Silentio non praetereunda GESNERI observatio febris sic dictae inflammatoriae chloroticae, quam in variis aetatibus et in utroque sexu instituit. Pallor et χλωράσμα quidem adest in toto corporis ambitu, quod cum flavicundo quodam colore nuptum est. Labia, lingua, fauces et ungues decolores et quasi mortuorum speciem praefereunt. Languidus oculorum adspectus, neque tamen albugineae color mutatur. Facies tumida, praesertim τὰ ὑπώπια, reliquum vero corpus macrum; frigoris sensus assiduus, ut semper obtegi velit aegra: lassitudinem sentit et quietis amorem. Pulsus validus; arteria quasi aëre expansa; rhythmus pulsus fere nullus. Sanguis e vena missus, corio tenaci pleuritico obtectus: respiratio difficilis, et alvus fluxa, ad diarrhoeas aquosas prona. (GESNER'S Beobacht. Th. II. S. 86.)

Haec quidem morbi facies ad chlorosin proprie non concludere jubet, sed ad febris ἡπιαλῶν speciem,

speciem, quae apud veteres non raro occurrit, neque tamen eas supponit causas, ex quibus chlorosis originem ducit. GESNERUS enim ipse fatetur, in viris et juvenibus ejusmodi morbum se animadvertisse, unde ad febres potius quotidianas, phlegmaticas, aut *ὑπικαλούς* numerandus est morbus. Etenim nullo modo video, qui possit clarissimus auctor ex sola corii sic dicti pleuritici observatione ad inflammatoriam hujus morbi indolem concludere, cum lippis et tonsoribus pateat, quantopere fallacia sint signa, quae ex sanguine misso desumantur, et quoties crusta sic dicta phlogistica longe alienum plane ab inflammatorio signet morbum.

IV.

CAUSSAE MANIFESTAE.

21.

Quae occasionem huic morbo oriundo praebent, ex oeconomia corporis muliebris praeprimis exponenda sunt. Quidquid enim menstruum fluxum vel subito intercludit, vel gradatim minuit, ut tandem subsistere et cessare debeat, aut quidquid constitutionem corporis nimis infirmat et *ἀνὰ ὁστίον* praeprimis et chyli sanguinisque officinam pessumdat, id huic morbo facultatem facere potest.

Primaria caussa manifesta in animi adfectibus, maxime iis, qui lentius pessumdant vires, est quaerenda. Hinc amor cum perpetuis desideriis, quae expleri nequeunt, junctus, amor infaustus, aut praematura phantasiae incitatio, qua gaudia coitus assiduo sibi effingunt juvenculae, chloroseos praecipuae caussae sunt. Vituperandae itaque atque perstringendae sunt illae virgines, quae lascivis cogitationibus et desideriis locum relinquunt, et tempore nocturno, cum somnum capere deberent, variis obscenis imaginationibus indulgentes, conjugium magna anxietate exposcunt atque anhelant; aut cruciantur, quod amati juvenis compotes fieri nequeant. Siquidem ex tali animi inquietudine et inexploto desiderio non solum vires labefactantur, sed congestiones quoque oriuntur passivae versus eas partes, circa quas imaginatio praecipuis ludit.

Summopere accusandus est hic imaginationis error, dum eo progrediuntur infelices virgines, ut semetipsas defricent atque digitis ipsis eliciant laticem obscenum. Congestionem, quae manu-
stupratione hac producuntur ad ovaria et partes ceteras genitales, relaxant et tenerrima reddunt haec organa, ut non solum fluor albus, sed ipsa etiam cachexia chlorotica sequi possit. Ex hoc
potissi-

potissimum foedissimo fonte hodierno die pleraeque chloroses originem ducunt.

24.

Pari fere ratione agunt diuturna tristitia, curae et cogitationes profundae, moestae, quae robur et tonum partium solidarum solvunt, appetitum atque chylicationem destruunt, transpirationem impediunt, absorbtionem nimis augent, excretiones cohibent, sanguinis circulum, pulsumque reddunt difficiliorem et menstruum fluxum sistunt. Hinc viduae juniores saepius chloroticae: hinc etiam in iisdem stimuli habitualis, nempe feminis virilis et coïtus defectus, aliquid conferre potest ad morbi ortum. Hinc jure suo omnino CULLENIIUS, ad ovariorum muliebrium statum praeprimis esse respiciendum dixit, cum in sterilibus, virginibus, viduis multo frequentior sit morbus, quam in maritatis et foecundis.

25.

Prae ceteris insignis causa chloroseos quaerenda est in animi muliebris viribus nimis ad studia severiora incitatis, praesertim vero ea aetate, ubi humorum fluxus ob erupturos menses magis fit irregularis et eo facilius congestiones excitat. Tenerae enim puellae, annis, quibus nobiles fiunt, vel lectione assidua, vel studiis irretitae, tum sedentaria vita peccant, tum etiam sanguinis cursum

sum praepostere ad cerebrum et ad superas partes adliciunt, qui alioquin regulari modo ad omnes aequaliter partes derivari deberet. Vetus proverbium hoc jam innuit, juxta quod de pallente homine dicitur: "Aut studes, aut amas." Memoratu quoque dignum refert hujus causae exemplum GALENUS de amica sua Arria, quae Platonis philosophia irretita, catalepsios specie correpta, atrophiae jam propinqua erat. En autem ipsius verba. (De theriac. ad Pison. p. 48.) Τὴν δὲ πάντα μοι φιλότατην Ἀρρίαν, καὶ αὐτὴν ὑπὸ φιλοσόφων ἐξόχως ἐπαινουμένην, διὰ τὸ φιλοσοφεῖν ἀκριβῶς, καὶ τοῖς Πλάτωνος μάλιστα χαίρειν λόγοις, ἀνέσωσαν ποτὲ νοσήσασαν οὐ παρέργως, καὶ τὸν στόμαχον ἐκκελυμένον ἔχουσιν, καὶ κειμένην οὕτως ὑπτίαν, ὥς μηδὲ τὰς τροφὰς δύνασθαι λαμβάνειν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν τῆς ἀτροφίας κίνδυνον ἐλθεῖν. "Ὅτε δὴ καὶ ὡς οἱ ἐμπειρότατοι τῶν ἰατρῶν ἐθεράπευσαν τὴν γυναικα, ὑποδείξαντος ἐμοῦ, τὸν ἀψινθίτην οἶνον περασχόντες αὐτῇ πιεῖν. Πιοῦσα γὰρ, εὐθέως ἀνεῳρώσθη τε τὸν στόμαχον, καὶ ταχέως ἀπέβληκε τῆς οἰστικῆς τοῦ ἔργου.

26.

Quoniam motus et quies, somnus et vigiliae etiam merito ad res non naturales referuntur, hinc eorum abusus ad morbos virginum producendos omnino aliquid conferre videtur. Opus est quiete et somno, ut vires reficiantur, succique utiles et nutritii

nutritii colligi et apponi possint; motu vero et vigiliis, ut functiones vividius exerceantur, superflui humores excernantur, perspiratio augeatur et humores attenuentur. Ab utraque parte recta ratio et proportio est servanda: motus respondeat quieti, vigiliae somno. Hinc etiam HIPPOCRATES Aphor. II. 3. pronunciat: ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφοτέρω τοῦ μετρίου μᾶλλον γενόμενα, κακόν. Ubi enim modum excesserit quies, sanguis non rite circumfluit neque attenuatur, irritabilitas pessumdatur, secretiones et excretiones salutares retardantur: corpus non rite transpirat; impuritas humorum, catarrhi, adfectus pituitosi, cacochymia, menstruorum defectus et innumera malorum caterva, hoc ex fonte promanans, oriuntur.

Quilibet itaque ex dictis facile colligere potest, pessime agere illas virgines, quae per totum diem sellis insidentes acu pingunt aut fila ducunt, aut plane otiosae sunt et nihilofecius largiter cibos ingerunt. Magis vero adhuc peccant contra propriam sanitatem, quae non solum horis diurnis quiescunt, sed etiam somnum longius fere usque ad meridiem protrahunt: siquidem iis caput gravatur, mens hebetatur, pituita generatur, corpus frigidum redditur, robur partium solidarum infringitur, humores crassescunt, excretiones cohibentur, alvus constipatur, menstruus fluxus suffaminatur, ex quo dein menstrui sanguinis pallor, fluor albus et cachexia muliebris oriuntur.

Ex

Ex mala consuetudine, mox post pastum sedere ad jugum fuendo inserviens (Näh-Rahmen Germani adpellant) derivat chlorosin Avreiacus apud BLUMENBACHIIUM (medic. Biblioth. Th. II. S. 245.)

27.

Accusanda deinde varia nutrimenta et potulenta, praesertim vero acidorum esus, aceti ipsius; aut largior ingestio lactucae aceto conditae, uvarumve aliorumque fructuum horaeorum, quae nondum perfecte maturuerunt: ut et placentularum saccharatarum, quae et pituitam gignunt, digestionem quoque et ἀνάδοσιν ciborum depravant, ut cachecticus inde status oriri possit. Carpenda quoque est pessima quarundam virginum consuetudo, quae per totum diem ex marsupio offas delicatulas promunt. Siquidem hac ratione ventriculus nunquam a labore suo vacat, et dum crudae semicoctis admiscentur, digestionis et chylificationis opus laeditur, flatulentiae generantur, ructusque molestiam creant. Ita enim jam HIPPOCRATICUS auctor (de prisc. medic. p. 13.) Πολοῖσιν ἀρχὴ νόσου αὕτη μεγάλῃς ἐγένετο, ἣν τὰ αὐτὰ σιτία, ἃ μεμαθήκει ἅπαξ ἀναλίσκειν, οἷς ἢ πολλαῖς προσενέγκηται: et vetus Schola Salernitana:

“Tu nunquam comedas, stomachum ni
noveris esse

“purgatum vacuumque cibo, quem sum-
feris ante.,”

28.

Inter potulenta noxium praeprimis est infusum fabarum Coffeae arabicae tostarum et foliorum Theae Boheae et viridis, quae a Germanis mulieribus aquosa bibuntur, qua ratione, tanquam aqua tepida agunt, quae magnopere relaxat ventriculum et pituitae generandae occasionem praebet. Hinc itaque cachexia nostra facillime originem ducere potest. Pallor enim et asthenia universalis sequi debent nutritionem labefactatam et pituitosam primarum viarum colluviem.

29.

Tandem ad diaetam circa aërem respiciendum, qui ubi frigidus ad incalescens corpus applicatur, non solum perspirationem sufflaminat, sed menstruum etiam fluxum intercipit. Ita etiam humidus aër maxime noxius est, in quo si degant mulieres, laborare solent tum perspiratione suppressa, tum menstruorum defectu, quod lotrices praesertim testantur.

30.

Morbi quoque muliebres varii praegressi in chlorosin transire possunt, e. g. febris puerperalis, seu peritonitis puerperarum, quae hunc morbum tanquam metastasin, producit: unde BORDEUS cachexiae lacteae nomine eam insignivit. (Recherches

ches sur les malad. chroniqu. p. 93.) Sic post puerperie nonnunquam remanere hunc morbum CHAMBONUS DE MONTAUX observavit. (Des malad. des fem. vol. II. p. 160.)

31.

Commenta variorum auctorum, praesertim veterum, de causa chloroseos proxima attentionem nostram haudquaquam merentur. BALLONIUS enim cum aliis ad liquoris feminalis, ex prostaticis et glandulis vaginalis excreti coacervationem et stasim respicit, ut ortum hujus morbi in feminis sterilibus exponat. BOERHAAVIUS credit, glutinosi spontanei abundantiam esse arguendam. CULLENIIUS ad ovariorum muliebrium statum et defectum stimuli habitualis consilium transfert. Quas quidem opiniones ea ratione veras habeo, qua partem decursus morbi omnino explicant: neque tamen inde effeceris jure, totum naturae morbi caput versari in singulis iisdem. Ad atoniam omnino et laxitatem totius systematis, ad pituitosam et glutinosam colluviem praecipue artifex medicus respicere debet, ut morbo huic medeatur.

V.

C U R A T I O.

32.

Ut itaque, quam ratione medela hujus morbi sit instituenda, ordine indicare possimus, ad causas primum manifestas et ad morbos praegressos est recurrendum. Quodsi enim chlorosis ad menostasiam, aut ad fluorem album accesserit, eo videndum, ut menstrua iterum ordine ferantur.

33.

Haec autem restitutio menstrui fluxus ita efficitur, ut primum ad statum internum respiciatur, qui a causis externis productus fluxum menstruum continuo retinet. Praeter chirurgicum auxilium, quod *ατρησία* requirit, in iis, quae diuturna jam amenorrhoea laborant, et quarum habitus jam *χλωρίάζει*, stases inveteratae abdominales, cum laxitate partium solidarum et atonia vasorum adesse solent, quibus resolvendis operam dare debemus: simul autem conemur corporis compagem ita firmare et roborare, ut sanguinis mixtio sana iterum restituatur.

34.

Huic fini praeprimis respondet diaetae ea regularis institutio, ut motibus continuis, vel activis,

vis, si ferre aegra potest, vel passivis exerceatur corpus, ut animus hilaris sit, et amoenis rebus occupatus, ut, si fieri potest, ad coitum admittatur femina; ut deinde ciborum et potuum ea sit qualitas, quae nec laxitatem nec pituitosam colluviem generare, sed stomachum firmare et facilius digeri possit. Ambulatio ipsa in aëre sereno, locisque amoenis, silvaticis, apricis aut umbratilibus: vectio quotidiana in curru, ipsa equitatio: peregrinationes praesertim et itinera ad loca, fontibus medicatis insignia: saltatio modica et ludii varii, quibus corpus firmatur: deinde occupationes, quae serenitatem et hilaritatem animi sustinent, multum faciunt ad tollendam atoniam et laxitatem viscerum abdominalium.

35.

Quum praeterea in virginibus nubilibus et viduis facile oriatur hic morbus a desideriiis coitus, qui non explentur, matrimonium est suadendum, quod optimum saepius et jucundissimum exhibet remedium, quo chlorosis tolli possit. Pessimum sane consilium, quod JO. PLATEARIUS (exposit. in antidot. Nicolai, f. 219. b.) monialibus et viduis chloroticis dat, digitis nempe propriis eliciendum esse laticem illecebrosum, ex cujus stagnatione morbi ipsarum oriantur. Pessimum, inquam, consilium, cum magnopere inde debilitari et nisi jam con-

convulsionibus obnoxiae sint, atrocissimis mox nervosis passionibus corripì debeant.

36.

Laxitati deinde et atoniae obviam eundum, ope balneorum frigidorum, quae caute vero adhibenda, dum spasmis obnoxiae sunt aegrae. Aquae martiales, balnea ex granulato ferro parata, fontes medicati Spadanus, Brückenavienfis, Lauchstädtensis, Pyrmontanus, Schwalbacensis, adhibendi. Deinde etiam varia ferri praeparata, tartarus chalybeatus, vitriolum martis, limatura martis, cum roborantibus, resolventibus, antispasticis, jungenda, ut pluribus simul satisfiat indicationibus. Ita pilulae ex vitriolo martis, sapone veneto et extractis amaris: ita pulvis ex tartaro chalybeato, cortice Winterano, et floribus chamomillae: ita electuaria ex limatura martis, assa foetida et syrups parata saepius egregie opitulantur.

37.

Resolvere stases abdominales egregie saepius valent emetica in parvis sed refractariis dosibus exhibita, quae cum opio junguntur, dum spasmi simul adsunt, qui infarctus servant et nutriunt. Jungenda his remediis, pulveri nimirum Doveri, aut tartari emetici et opii aequalibus portionibus
balnea

balnea tepida, quae spasmos praesertim sedare, eaque ratione stases resolvere possunt.

38.

Varia deinde exstant remedia, quae proprie vasa uterina stimulare, roborare et sanguinem versus loca primario adfecta derivare possunt. Interna, tali fini inservientia sunt radix Rubiae tinctorum, quae usu contra chlorosin imprimis celebratur, sunt amara stimulantia, velut Achillaea millefolium, quae in infusis adhibetur, extracta Apfinthii, Cardui benedicti, Marrubii, Matricariae, Myrrhae et gummi Galbani. Externe vero agunt ita pessaria stimulantia, scarificationes, et hirudines ad labia genitalium apposita.

39.

Electricitas quoque, caute adhibita, quantum possit ad curandam chlorosin et menostasiam, docent observationes BERTHOLONII (Anwendung und Wirksamkeit der Electric. Th. II. S. 74.) et POMAE (HUFELANDS neueste Annalen der franz. Arzneyk. Th. II. S. 320.) Ea tamen ratione adhibenda est, ut primo corpus assuescat stimulis electricis, quod optime fit ope balnei electrici: deinde scintillae eliciantur: post vero concussiones ope lagenae Leidensis aut Kleistianae ita producantur, ut catena, quae cohaeret cum lagenae externo

terno tegmento, pedibus substernatur, deinde vero ope conductoris, qui cum interno lagenae tegmento cohaeret, scintillae e manibus eliciantur.

Cavendum in adhibenda electricitate, ne congestioncs adsint sanguineae, ne spasmi et irritabilitas nimia; quae vitia summe augere solet stimulus hic insuetus.

40.

Quod denique inspiratio aëris puri seu dephlogisticati mirifice saepius profit in chlorosi, observationibus FOURCROYI evictum est. (HUFELANDS Annalen, Th. I. S. 357.) Non calor solum corporis augebatur ab aëre puro inspirato, non rubor cutis tantum restituebatur, sed pulsus etiam ita accelerabatur, ut febriles motus orti fuisse viderentur. Hinc clarissimus auctor efficit, stimulum praeberi aëre puro habitualement, eumque fortiozem, quo circulus sanguinis augeatur et mixtio sanguinis depravata in integrum restituatur. Ipsa quoque habitatio in locis elatis, montosis, alpestribus nonnunquam febrem albam optime curavit, quod quantopere utilis sit aëris puritas in eodem morbo, probat.

41.

Cavendum autem denique, ne purgationibus evacuantibus cujusvis generis aut venae sectionibus

bus aegrae debilitentur. Memores sumus HIPPOCRATICI illius dicti: (De rat. vict. in morb. acut. f. IV. t. 15. p. 76.) Ἐιδέναι δὲ τοὺς κεφαλαλγικοὺς ἐκ γυμνασίων, ἢ δρόμων ἢ πορῶν, ἢ κυνηγεσιῶν, ἢ αλλοῦ τινὸς πόνου ἀκαίρου, ἢ ἐξ ἀφροδισίων· τοὺς ἀχρεοῦς, τοὺς βραγχαλέους, τοὺς σπληνώδεις, τοὺς λειφαίμους, τοὺς πνευματώδεις, καὶ ξηρὰ βήσποντας, καὶ διψώδεις, τοὺς φυσώδεις καὶ φλεβῶν ἀπολήψιας· ἐντεταμένους ὑποχόνδρια καὶ πλευρὰ καὶ μετὰφρενον, καὶ τοὺς ἀπονεναρκωμένους, καὶ ἀμαυρὰ βλέποντας, καὶ οἷς ἤχοι τῶν οὐράτων ἐμπίπτουσι κ. τ. λ. τῶν τοιούτων μηδὲνα φαρμακεύειν. Κίνδυνόν τε γὰρ ἔξεις καὶ οὐδὲν ὀνήσεις, τάς τε ἀπὸ ταυτομάτου ἀπαλλάξιας καὶ κρίσιας ἀφαιρήσεις.

Qui locus ad virgines foedis coloribus laborantes omnino pertinet, et magnam vim habet ad refutandos eorum errores, qui vel cacochymiam emendare vel humorum copiam minuere perperam student. Nam et chloroticae virgines gravissimis laceffuntur capitis doloribus, praesertim vero ἐτεροκρανίᾳ, sunt ἄχρεοι καὶ λειφαίμοι, distenta hypochondria maxime habent et asthmatibus laborant. Itaque decreto HIPPOCRATIS purgatione interdici debent, multo magis et venae sectione.

GALENUS in commentario suo ad hunc locum omnia haec probat, ad foedos virginum colores prae-

praefertim applicat, sed tamen αδιορίστως capienda non esse contendit, sed διορισμούς τε καὶ σαφεῖς διδασκαλίας adhibendas esse. Ὅτι πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ γέγραπται, σὺν ἀποδείξει τε καὶ σαφηνείᾳ καὶ διορισμοῖς τοῖς προσήκουσιν. Τὰ δ' οὕτως ἐσπαρμένα, καθάπερ ἡ νῦν ὑποκειμένη ῥῆσις, οὐδὲν ὀνίνησιν. Ἐάν μὲν γὰρ νῦν ἀκούῃ τις ἀπλῶς ἐκάστον τούτων ἄνευ τοῦ διορίσασθαι, πολλὰ κακῶς πράξει κατὰ τὴν τέχνην· εἴαν δὲ ἐκάστον, ὡς χρὴ, διορίσῃται, γινώσεται πρῶτον κ. τ. λ. Quod diligenter notandum est, ne frustra in cephalgiis, quibus chloroticae virgines affliguntur, evacuantium aut aliorum remediorum usu malum pejus reddamus.

T H E S E S.

1. Caussa proxima maximae illius humorum secretorum diversitatis, quam in statu sano observamus, magis in vasorum diverso habitu, minus in nervorum organi efficacia haeret.
2. Idem de secretionibus morbosae, tam ratione quantitatis, quam ratione qualitatis, valet.
3. Exstirpatio partium carcinomate affectarum vix a vitae periculo liberat.
4. Amputatio membrorum retardata praeferenda est cito nimis institutae.

5. Versio fetus in utero ejusque post versionem extractio majoribus saepe difficultatibus premittitur, imo semper fere majus fetui infert vitae periculum, quam ope forcipis obstetricii si in lucem affertur.
  6. Magis periculi e contraria parte matri imminet a forcipis usu.
  7. Capitis fetus terebratio, nisi quammaxime incaute peragatur, tutissimum matri praesidium fert.
  8. Obstetricibus partus nunquam committi deberet.
  9. Remedii emetici scopo tartarus emeticus radici Ipecacuanhae anteferendus est.
  10. Salium mediorum solutiones optima sunt purgantia.
  11. Draasticorum remediorum tutior fit usus, dum successive exhibentur.
  12. Hinc nunquam in substantia exhibenda sunt, neque per se.
-

Δημητρίῳ τῷ Ζαφυρίδῃ

Γεράσιμος ὁ Γρηγορίνης.

Τοῦτο, ὅπερ ἤδη ἐμαντευόμην. Ἐχεις τῆς ἱερᾶς
τῶν ἀνδρῶν συνόδου τὸν λόγον, καὶ τὰ Ἀπόλλω-
νος γέρεα εἰκότως ἤδη σοὶ αὐτοῖς παρεσκέυασται.
Ἦδεται τὰ περὶ τὴν Ὀσσαν καὶ Πήλιον, καὶ τῷ
Ὀλύμπῳ ξυνήδεται, ἐκδεχομένῳ, ὃν ἐκ πρώτης
τοῦ ζῆν, ὃ Φασιν, γραμμῆς, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κέλ-
ποις περιθάλψας, ἤγαγεν. Μεγίστας ἡγοῦ σοι
τὰς Μούσας εἰδέναι τὰς Χαρίτας, νοσοῦσι τοῖς
περὶ αὐτὰς πανάκεια ἐπεχέοντι φάρμακα, καὶ εὖ
μεθόδως ἰωμένῳ αὐτούς. Κοσμεῖ δὴ ἦν ἔλαχες
σπάρταν, καὶ οἶκοι μένων, σαυτὸν μακάριον νό-
μιζε. Ἡμῶν δὲ, σοὶ καὶ τῇ πατρίδι τῇ σῇ, τῇ
πάλαι ἐστία σοφῶν συνηδομένων μέμνησο· μέμ-
νησο τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀγώνων, περὶ οὓς πολλὰ
συγκεκύφαμεν, τῆς ὁσημέραι συνουσίας, τῶν λό-
γων

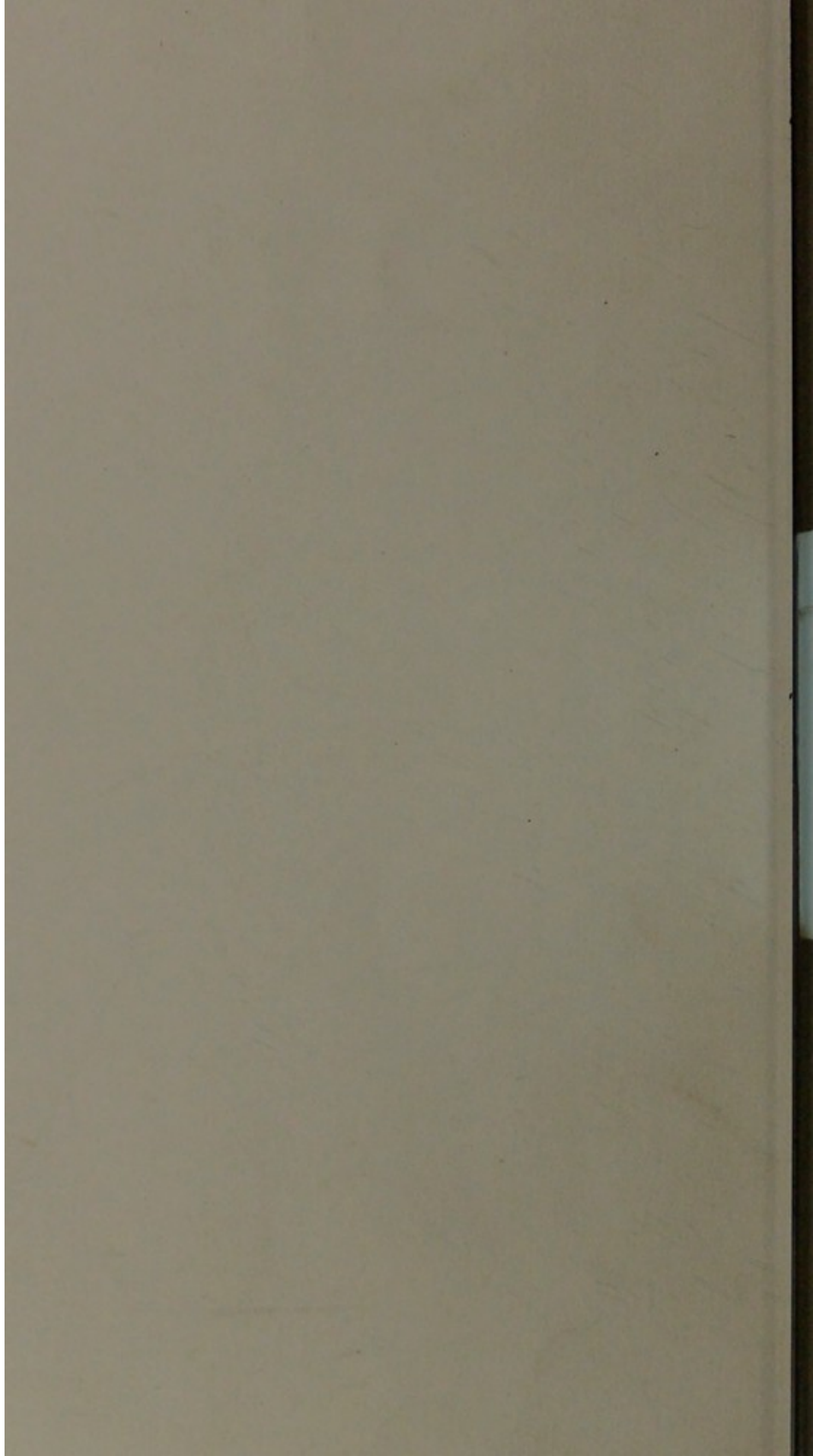

γων ἐκείνων, οἷςπερ ἀσχολούμενοι, μεγίστην τὴν
ἡδονὴν ἐκαρπούμεθα. Ἀποῦσι γράφε, οὓς παρὼν
ἀκαπηλεύτῳ ἐφίλεις Φιλία, διαθέσεως ἀποδιδὼν
τὸ ὄφλημα.

Ἐρῶμένος καὶ εὐδαιμονῶν διατέλει τῆς ἰα-
τρικῆς ἔχων Φροντίδα, ὅσα προσήκει τῷ μετὰ
Θείων ἐρώτων ταύτης ἡγμένῳ.

Δρέσδη, τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1796.

DI/TION

SOME TIGHT
GUTTERS

